

Mededeling

Een populatie Rozevleugels (*Calliptamus italicus*) in groeve 't Rooth

Voorbode voor definitieve vestiging in Nederland?

Joris J.F. Verhees, Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen, e-mail: verhees@natuurbalans.nl

Op 26 juli 2024 is een populatie van de Rozevleugel (*Calliptamus italicus*) ontdekt in groeve 't Rooth in Zuid-Limburg. In 2019 werd deze sprinkhaan voor het eerst in Nederland waargenomen, maar sindsdien bleven vervolgwaarnemingen uit. Is met deze populatie de basis gelegd voor vestiging van de soort in Nederland?

Populatie

De Rozevleugels werden aangetroffen tijdens een gebiedsinventarisatie in groeve 't Rooth, een voormalige mergelgroeve in de omgeving van Cadier en Keer. Al snel werd duidelijk dat sprake is van een populatie. Er werden minstens 25 imago's waargenomen, zowel mannetjes [figuur 1] als vrouwtjes [figuur 2] en daarnaast ook tientallen nimfen. Aangezien de eitjes in het najaar worden afgezet en ze in het volgende voorjaar uitkomen, kan er worden gesteld dat de Rozevleugel al minstens één jaar aanwezig is en zich er voortplant. De soort lijkt hiermee een basis te hebben gelegd voor vestiging in Nederland, maar officieel kan pas van definitieve vestiging worden gesproken wanneer er minimaal tien jaar voortplanting is.

Opmars in Europa

In Midden- en Zuid-Europa is de Rozevleugel een wijdverspreide en algemeen voorkomende sprinkhaan (BELLMANN *et al.*, 2019). De laatste jaren vond in Europa een noord-

waartse uitbreiding plaats. In 2019 heeft de soort zich in Duitsland sterk uitgebreid. Ook verspreid door België werden toen verschillende exemplaren waargenomen. In Wallonië werd in 2019, na een eeuw afwezigheid, weer een populatie ontdekt, en ook in Belgisch Limburg zijn recent enkele waarnemingen gedaan. BAKKER *et al.* (2015) voorspelden dat de soort in Nederland zou kunnen opduiken. In augustus 2019 was het zover en werd de soort hier voor het eerst aangetroffen, namelijk een vrouwtje in de Maasuitwaarden bij het Limburgse Itteren (VERHEES *et al.*, 2019). Vervolgwaarnemingen van Rozevleugels lieten vijf jaar op zich wachten [figuur 3]. Klimaatverandering ligt ten grondslag aan de opmars van deze en andere sprinkhaansoorten in en naar Nederland. Door opwarming worden regio's geschikter voor zuidelijke soorten die zich hierdoor naar het noorden kunnen uitbreiden. In

de afgelopen decennia vond natuurlijke uitbreiding van verschillende sprinkhaansoorten naar Nederland plaats. De recentste voorbeelden hiervan zijn de Grote spitskop (*Ruspolia nitidula*) in 2020 (DRUKKER *et al.*, 2020) en de Zuidelijke sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera nana*) in 2023 (FELIX & VERHEES, 2024). Waarschijnlijk heeft de warmteminnende Rozevleugel geprofiteerd van de reeks van zeer warme zomers. De soort is tijdens hoge temperaturen zeer actief en staat dan bekend om haar goede vliegvermogen (BELLMANN *et al.*, 2019).

Herkenning en biotoop

De Rozevleugel is een vrij forse en donkere veldsprinkhaan. De soort is goed te herkennen aan de roze kleur van de achtervleugels die vooral opvalt bij het opvliegen. Ook de achterschelen zijn meestal kenmerkend roze gekleurd. Daar-

▲ FIGUUR 1

Mannetje van de Rozevleugel (*Calliptamus italicus*) die werd aangetroffen in groeve 't Rooth (foto: Joris Verhees).

► FIGUUR 2

Het vrouwtje van de Rozevleugel (*Calliptamus italicus*) is veel groter dan het mannetje (foto: Joris Verhees).

FIGUUR 3

Voorlopige verspreiding van de Rozevleugel (*Calliptamus italicus*) in Limburg en in Nederland.

► FIGUUR 4

Vindplaats van de populatie Rozevleugels (*Calliptamus italicus*) in groeve 't Rooth (foto: Joris Verhees).

▼ FIGUUR 5

Stenige hellingen vormen uitstekend biotoop voor de warteminnende Rozevleugel (*Calliptamus italicus*) (foto: Joris Verhees).

naast lopen er verticale, donkere strepen over de ogen. Opvallend is het grootteverschil tussen de geslachten: vrouwtjes zijn veel groter dan de mannetjes. De mannetjes hebben opvallende tangen (cerci) aan de achterlijfspunt. De Rozevleugel is een weinig kieskeurige sprinkhaan-soort: de biotoop wordt gekenmerkt door spaarzaam begroeide en warme plaatsen (BELLMANN *et al.*, 2019). In het buitenland betreft dit vaak plekken met een stenige of rotsige ondergrond. Aan de noordrand van haar areaal komt de Rozevleugel voor in zonnig geëxponeerde kalkgraslanden, op berghellingen, in voormalige steengroeven en op allerlei grindrijke plaatsen zoals grindbanken langs rivieren, braakliggende en ruderaire terreinen.

De vindplaats in groeve 't Rooth [figuur 4] komt overeen met vindplaatsen in het buitenland. Het betreft het meest warme en open gedeelte van deze voormalige mergelgroeve. De stenige bodem warmt daardoor snel op, zeker door de deels schuin afgewerkte taluds [figuur 5]. Door het open karakter komt de biotoop overeen met die van de Blauw-vleugelsprinkhaan (*Oedipoda caerulea*), die er eveneens talrijk voorkomt. Het valt te verwachten dat de Rozevleugel de komende jaren wordt gevonden in meerdere gebieden, in de eerste plaats in zuidelijke delen van het land. De soort zal bij ons voorlopig afhankelijk blijven van de warmste plekken, zoals op mijnsteenbergen, (voormalige) steengroeven, stenige kalkgraslanden, grindrijke plekken in uiterwaarden of braakliggende terreinen.

Dankwoord

Het Limburgs Landschap wordt bedankt voor de betredingsvergunning voor onderzoek op hun terreinen. Speciale dank gaat uit naar Arjan Ova en Henk Heijligers van Het Limburgs Landschap voor het organiseren van twee veldexcursies waardoor belangstellenden de mogelijkheid kregen om de Rozevleugels te zien. Rob Felix leverde constructief commentaar op

een eerdere versie van deze mededeling. Tenslotte wordt de Provincie Limburg bedankt voor de opdrachtverlening voor een provinciale insectenkartering, waarvan de gebiedsinventarisatie in groeve 't Rooth een onderdeel vormde.

Literatuur

BAKKER, W.H., J.H. BOUWMAN, F. BREKELMANS, E.C. CO-LIJN, R. FELIX, M.A.J. GRUTTERS, W. KERKHOF & R.M.J.C. KLEUKERS, 2015. De Nederlandse sprinkhanen en krekels (Orthoptera). Entomologische Tabellen 8. EIS Kenniscentrum Insecten en andere Ongewervelden, Leiden.

BELLMANN, H., F. RUTSCHMANN, C. ROESTI & A. HOCH-

KIRCH, 2019. Der Kosmos Heuschreckenführer. Die Heuschrecken Mitteleuropas und die wichtigsten Arten Südosteuropas. Kosmos, Stuttgart.

DRUKKER, D., I. VAN DER AREND, J. VAN DEIJK, J. HOUKES, D. MAAS & D. SCHUT, 2020. De grote spitskop *Ruspolia nitidula* in Nederland (Orthoptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 54: 7-16.

FELIX, R.P.W.H. & J.J.F. VERHEES, 2024. Natuurlijke uitbreiding van de zuidelijke sikkelsprinkhaan *Phaneroptera nana* naar Nederland (Orthoptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 62: 59-62.

VERHEES, J.J.F., P. LEMMERS & R.P.W.H. FELIX, 2019. Eerste waarneming van de rozevleugel *Calliptamus italicus* in Nederland (Orthoptera: Acrididae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 53: 17-22

Summary

POPULATION OF THE ITALIAN LOCUST (*CALLIPTAMUS ITALICUS*) IN THE FORMER 'T ROTH LIMESTONE QUARRY
Towards a permanent establishment in the Netherlands?

Recent decades have seen natural expansion of various grasshopper species into the Netherlands. In 2024, a population of the Italian locust was discovered in the former limestone quarry called 't Rooth in the southern part of the Dutch province of Limburg. This species was first observed in the Netherlands in 2019, which until recently was the only Dutch record. Currently, a population is found to be present, based on observations of at least 25 adults of both sexes, as well as dozens of nymphs. The Italian locust has been present here for at least one year and is also reproducing. It prefers dry habitats with sparse vegetation, such as former quarries, river beds and steppe-like habitats. It is expected that in the near future, the species will expand into several other areas in southern parts of the country.